

Anulu I.

Nro 9.

Fói'a basericésca.

Órganu

pentru cultura religioasa a clerului si a
poporului.

Redigeata de

Dr. **Alesandru V. Gram'a.**

10 Maiu 1883.

Cuprinsulu:

Filosofi'a Santului Tom'a Conte de Aquino. — Esplicarea fericirilor. —
Recerintiele unui candidat de s. Teologia. — Reflexiuni si contrareflexiuni. —
Louis Veuillot. — Agoni'a Patriarcului Constantinopolitanu. — Din dieces'a
Lugosiului.

Apare in 10 si 25 st. n. a fia-carei luni.

Pretiulu pre unu anu 3 fl. v. a.

Blasiu, 1883.

Tipografi'a Seminariului gr.-cat. in Blasiu.

Filosofi'a Santului Tom'a Conte de Aquino.

Gloriosulu Pontifice regnante in presente Sanctitatea Sa *Leonu XIII* vediendu cu dorere, câtu abusu se face in tempulu nostru din partea inimiciloru bisericeii cu filosofi'a, si cum ea in mânilu loru din una fica a santei bisericeii a devenitu una inimica a ei, prin enciclic'a sa epocala de dto 4 Augustu st. n. 1879 „Aeterni Patris“ provoca pre toti iubitorii culturei catolice, cá se conlucre cu totu zelulu si cu tota diliginti'a possibilu la restaurarea perfecta si la cultivarea mai departe a filosofiei catolice, ce s'a nascutu si a crescutu in bratielu santei bisericeii, si a carei principe si duce, in care si a ajunsu pana acumu perfectiunea cea mai inalta, este Doctorulu celu angerescu, Santulu Tom'a Conte de Aquino. Pre calea acést'a Sanctitatea Sa Prea Bunulu nostru Parinte si Capu alu Santei Bisericeii speréza cu totu dreptulu, cá eruditiloru catoliceii le va succede prea deplinu a combate si a desarmá pre toti aceia, cari abusandu de filosofia nu incetéza a o intorná in contr'a Santei Bisericeii, éra de alta parte singuru pre calea acést'a se va poté aretá lumei, cá filosofi'a cea adeverata nu numai cá nu este in opusetiune cu credinti'a Santei Bisericeii, ei chiaru din contra ea o confirma inca si mai tare.

In faci'a unei provocári atátu de inalte venite dela Parintele nostru comunu, caruia i jace atátu de adencu la inima binele si prosperarea Santei Bisericeii, de sine se intielege, cá nice clerulu greco-catolicu din provinci'a nostra nu pote se remana indiferenta, si cu atátu mai pucinu Foi'a nostra, care e menita a respandí cultur'a cea adeverata crestina catolica.

Din motivulu acest'a ni am propusu a publicá de o cam data unu studiu asupr'a filosofiei Santului Tom'a Conte de Aquino atátu de cu caldura recomandata de Sanctitatea Sa Capulu Santei Bisericeii. In ainte inse de ce amu intrá in meritulu lucrului amu crediutu a fi de folosu a publicá mai antáiu biografi'a acestui Santu mare alu bisericeii si geniu alu filosofiei celei adeverate, cá cetitorii se veda si se se convinga, cá precum filosofi'a lui a fostu santa, chiaru asia si vióti'a i a fostu santa¹⁾.

„*Felix magister, qui tantum meruit habere discipulum*“ s'ar' poté dice cu totu dreptulu despre *Santulu Albertu* la petiorele caruia a crescutu *Santulu Tom'a* cá óre cânduva *Santulu Paulu* la petiorele lui *Gamaliel*. Intre toti eruditii si cugetatorii cei profundi ai bisericeii nice unulu nu stralucesce incungiuratu de una aureola asiá splendida cá *Santulu Tom'a*. Tacerea cea profunda cá de nopte a tempului, in care a traitu elu, forméza in una maiestate

¹⁾ Biografi'a este dupa Istori'a universalu a bisericeii de Dr. Alesandru Gram'a pag. 336 si uu.

lenistita bas'a ace'a, pre care stralucește geniulu lui versandu si efulgurandu torenti de lumina in tote părțile, si de pre care, cá unu bucinu in tacerea noptei, cá unu coru armonicu de posaune resuna adevverulu predicatu de elu pâna in infinitu. Unu lucéferu este elu pre ceriulu istoriei, cá si care alu doile inca nu s'a aretatu lumei, unu geniu santu, in care mai multu cá in ori si cine pote admirá pamenteanulu acordulu celu sublimu alu agerimei mintei cu pietatea inimei, unu portalu maretiu, prin care voru trebuí se tréca totu de a un'a toti accia, cari voiescu a intrá in templulu celu imposantu alu teologiei crestine. Contemporanii pre dreptulu i au datu numele onorificu de Doctoru angerescu: *Doctor angelicus* pentru adencimca cugetului, agerimea judecatei si fineti'a distinctiuniloru, cari se paru a fi este nu din intielesulu unui omu imbracatu in trupulu celu peritoriu, ci din intielesulu celoru fora de trupuri.

Santulu Tom'a Conte de Aquino s'a nascutu la anulu 1225 in *Itali'a* in castelulu *Roccasieca* din una familia de conte afina dinastiei imperiali a *Hohenstaufiloru*. Cá copilu de 5 ani a fostu tramisu spre educatiune de cátra parintii sei in monastirea *Benedictiniloru* din *Montecassino*. Talentele lui cele extraordinarie au facutu, de dupa siese ani numerandu unuspredecece ani ai vietiei, pregatirea lui scientifica a fostu progresatu asia de tare, cátu a potutu merge la universitate in *Neapolu* spre asi continuá acolo studiile mai departe. In *Neapolu* si fini studiile in modulu celu mai eminentu, pastrandusi pre lángha tote aceste curatiani'a inimei in midiloculu decadintiei morali celei mari, ce domnieá pre atunci la universitatea din *Neapolu*. Ma ce e mai multu grati'a domnedieésca nu numai cá in midiloculu unei atari decadintie morali lu scuti de cadere conformu cuvinteloru psalmistului: „pre mâni te vom redicá, cá nu cum'a se impiedeci de pietra petiorulu teu“, ci aprinse in elu totu mai tare dorulu de a intrá in ordulu monachale alu Dominicaniloru, cátu in etate de 16 ani si intrá in ordulu acest'a, desi tota famili'a lui erá in contra fora inse de a-lu poté abate, fiendu entusiasmatu de cuvintele Mantuitoriului: „*celu ce inbesce pre Tatulu seu si pre numas'a mai multu decâtu pre mine, nu este demnu de mine*“. Consocii lui Dominicanii, cá se-lu scape de indemnările fratiloru de a parasí monastirea, lu tramiseru la *Parisu*. Inse fratii lui lu prinseru si aduseru indaraptu. Acum sororile lui cele doue intrebuintiaru tota puterea cuventului si a argumentatiunei, i revocarú in memoria tote deliciile, de cari aveá elu se se bucare in vietia, deca numai va parasí monastirea. Tote aceste inse au fostu insedarú, cá elu a remasu neclatitu in propusulu seu. Ma responsurile lui la indemnările sororiloru de a parasí monastirea ajutate de grati'a divina au provocatu in urma chiaru si in ele dorulu de a intrá in monastire, si insusi ele deveniru de unu cugetu cu densulu, cátu in casulu acest'a este evidentu adevverulu acel'a, cumcá cãlile lui Ddieu suntú de multe ori asia de ascunse si asia diverse si opuse cãliloru omenesci, cátu omulu vede efectulu, inse nu scie, ce lu a produsu, precum dice Man-

tuitoriulu la S. Joamu Evangelistulu: „*Spiritulu sufla unde voiesce, si audi sunetulu, si nu scii de unde vine*“. In urma inse i succese *Santului Tom'a* a invinge tote piedecile, ce i stáu in cale, si a depune votulu monachale. Curundu dupa ace'a si incepù carier'a sa cea stralucita de professoriu la mai multe universitài, precum *Coloni'a*, *Parisu* si *Neapolu*. Cându lu audì vorbindu mai antâiu *Santulu Albertu*, in spiritu profeticu predîse, cã *Santulu Tom'a* nu preste multu va implé lumea de renumele seu. Si asia se si intemplã. Cete de tineri, barbati si betrani alergáu din tote pãrtille pentru a audì pre celu mai mare invetiatoriu alu tempului seu. Renumele lui cresceã din ce in totu mai tare, fain'a lui strabateã totu mai tare pretotindene, si pre lãnga tote ademenirile aceste ale sortei, umilinti'a remase in sufletulu lui neatinsa. Adeveratulu idealu alu unui eruditu crestinu remase elu pãna la morte, adeveratulu idealu, ce asia raru lu intempnamu in istoria, in care eruditiunea cea mai inalta si umilinti'a cea mai profunda suntu la olalta impletite in laurulu si in coron'a nemorirei. Nice una demnitate inalta din cele multe, cu cari a fostu imbiatu nu a voitu se o primésca, inse a primitu totu de a un'a sarcinile impuse de mai mari. La anulu 1274 fũ chiamatu de cãtra Pap'a *Gregoriu X* la conciliulu ecumenicu dela *Lionu*, pentru a fì de ajutoriu parintiloru adunati cu eruditiunea si scienti'a lui. Atunci in etate de abié de 49 de ani sentiendu in sine apropiarea mortei, intrerupse tota ocupatiunea scientifica, si trei luni petrecù numai in rogatiune si meditatiune. Si desi tare debilitatu prin morbu, totusi ascultãndu vocea pastorului supremu alu basericei porni spre *Lionu*, inse fora a ajunge acoló, si dede sufletulu celu mare in mâniale lui Domnedicu in 7 Martiu 1274 in monastirea Cisterciensiloru din *Fossu nuova*, si astufeliu s'a stinsu barbatulu acest'a mare alu basericei, si corpulu lui s'a datu pamentului, din care a esitu, inse spiritulu lui celu mare traiesce si va traí pãna cãndu va traí si baseric'a. Despre elu suna cuvintele Santei Scripturi: „*Semen ejus et gloria ejus non derelinquetur. Sapientiam ipsius narrent populi, et laudes ejus nuntiet ecclesia*“.

Unu atare barbatu de una atare vietia a trebuitu se fia inserisu in albumulu Santiloru, si acést'a o a si facutu Pap'a *Joanu XXII* la anulu Domnului 1323, éra Pap'a *Piu V* la anulu 1567 l'a dechiaratu de Doctoru alu basericei. Ma gloriosissimulu regnante Pontifice *Leonu XIII*. la anulu 1879 in una epistola enciclica indreptata cãtra toti Patriarchii, Metropolitii, Archiepiscopii si Episcopii, ce suntu in unire cu baseric'a *Romei*, a recomendatu pentru tote institutelle sacre si profane studiulu acestui filosofu si teologu mare alu basericei. Éra in tempulu mai nou au inceputu a-lu pretiuf chiaru si barbati, ce stáu afora de gremiulu basericei.

Esplicarea fericiriloru.

de Basiliu Ratin prof. de S. Teologia in seminariulu metropolitanu din Blasiu.

„Fericirile“ se cuprindu in vorbirea lui Isusu de pre munte, numita si „*vorbirea montana*“ (Mat. 5, 3—12). Mantuitoriulu nostru Isusu Christosu nu

a tînutu vorbirea acést'a in templu facutu de mâni omonesci, ei in cas'a cea mare a lumii, ce a creatu-o Domnedieu. Catedr'a lui a fostu unu munte; ér' tem'a: reprezentatiunea legei morali crestinesci, seau legile fundamentali ale imperatiei lui Domnedieu. La esaminarea acestoru legi pune Isusu iudaismulu facia cu crestinismulu, natur'a fariseiloru facia cu natur'a Invetiaceiloru sei, ér' pre sene se opune lui Moise si legislatiunei lui. Moise si Christosu, ce contrastu! Moise aduse frie'a, Christosu iubirea; Moise aduse blastemulu, Christosu binecuventare; acel'a pedepsa, Cest'a gratia; acel'a legea, carea pretinde iubire, Cest'a evangeliulu, ce dà iubire; acel'a pretinse legalitate esterna, Cest'a moralitate interna; acel'a anuciã osanda eterna, Cest'a fericire. Deci nu se afla mai mare opusetiune, cá intre muntele *Sinai* cu tunetele si intre muntele celoru 8 fericiri. In cele optu fericiri ni areta Isusu nu numai calea si gradurile catra perfectiunea crestinesca, ci si plenitudinea fericirii. De ace'a incepe cu gradulu celu mai de desuptu, cându .dîce:

1. „*Fericiti suntu cei seraci cu spiritulu etc.*“ . Cuventulu celu de antâiu, ce lu rostî Mantuitoriulu, cându predicã legea cea noua, a fostu: *fericire*. Unu cuventu cá acest'a lu ascultãmu totu de un'a cu bucuria, pentru-cã aplicarea spre fericire e inascuta omeniloru. Nesuinti'a seau dorulu acest'a dupa fericire, in câtu nu se pote indestuli aci pre pamentu, e unu documentu invederatu despre nemuriica sufletulu si despre una vietia eterna fericita. Toti dorescu fericire, numai câtu multi se departa totu mai tare de acest'a tienta frumosa. Isusu ni spune in ce stã fericirea, unde si cum se pote aflã; firesce cá acest'a nu e dupa gustulu lumii, ce dîce: fericite de celu ce are avere, ori alte bunatãti etc. de care opiniune erãu Judeii Testamentulu vechiu. De ace'a Mantuitoriulu corege opiniunea ace'a falsa, si ne invetia, cá-su fericiti *celi seraci, deca-su seraci cu spiritulu*. Aci nu se intielegu celi marginiti spirituahinte, adeca cei timpiti ori hebeuci, càci atare esplicare ar' fi in contr'a invetiãturei lui Isusu; ci se intielegu: a) Celi intru adeveru miseri, cari si-porta miseri'a cu pacientia, fora de a pune pretiu pre posesiunea bunuriloru temporali, ma abdîca de ele, cá se nu-si pericliteze fericirea; b) Celi ce pentru Domnedieu se lapeda de averi, cá se-i sierbesca fora piedeca; c) Celi ce posedu bunuri temporali, dar' anim'a loru nu e lipita de ele, ci le folosescu cá midfloce de a face vertuti si fapte bune; si d) Celi umiliti, cari nu-si ascriu nimicu sfesi, ci tote lui Domnedieu, fia acele bunuri temporali, fia spirituali, prin urmare tote le considera cá nesce daruri ale lui Domnedieu. Umilinti'a acest'a spirituale o pune Isusu in loculu primu intre cele 8 fericiri, pentru-cã diluviulu tuturoru releloru, ce au inundatu pamentulu si lu inundeza a isvoritu si isvoresce din superbia. Omulu celu de antâiu prin superbia a cadiutu si si-a pierdutu fericirea si imperati'a cerésca, asia dar' e la loculu seu si in ordine, cá prin umilintia se se puna basea la recastigarea bunulu pierdutu. (Aci se pote aplicã forte bine parabol'a despre fariseu si vamesiu

dela s. Luc'a 18, 9—14). Deci pre umilintia se radiema mantuinti'a, ea e inceputulu, trépt'a prima la fericire. Ace'a e sublimitatea si frumseti'a crestinismului, cà dinsulu incepe de acolo, unde inceta iudaismulu; iudaismulu cu legea cea aspra trantesce pre omu diosu, crestinismulu inse lu redica cu iubire, prin ce areta, cà chiaru in gradulu umilirei jace inceputulu inaltiarei. Mai antâiu trebue se fimu mici, cà se ne facemu mari, mai antâiu seraci cu spiritulu, cà se fimu avuti spiritualminte.

2. Deca ai pasitu pre trépt'a prima, atunci poti sperá, cà va urmá si pasiulu alu doile. Cine se cunosce pre sine, si-si recunoscce nepotinti'a, debilitatea si nedemnitatea sa, acel'a va si „plange“ pentru pecatele sale, prin cari a vatematu pre Domnedieu, a daunatu pre deapropetele si pre sine s'a aruncatu in perire. (Aci se pote aplicá parabol'a despre fiulu ratecitu.) Acel'a cu intristare si dorere si-va redicá manile roganduse catra Domnedieulu iubirei si alu gratiei. Lumea acést'a e una vale de lacrimi pentru sufletele drepte. Mai cu sema patru lucruri ne causéza lacrimi amare: a) pecatele nostre proprii; b) pecatele altor'a; c) starea trista, in carea ne aflámu aci, espusi pericolului de a pecatú, si d) nesecuritatea sortei nostre cu privire la eternitate. Deci acci'a, cari versa lacrimi din acestea cause, si nu pentru pierderea bunuriloru temporali, se numescu fericiti: *„fericiti suntu cei ce plangu, cà aceliu se voru mangaiú“*. S. Augustinu díce: cà Spiritulu santu va fí mangaiatoriulu atâtu in acést'a, câtu si in ce'alalta viétia.

3. Blandeti'a e a trei'a trepta la fericire. Adeverat'a blandetia e un'a dintre virtutile cele mai frumose de marinimositate omeniloru nobili. Ea suferé cu pacientia gresielele altora, e concedietoria, liniscita si binevolitoria, cându se infurieza altii si blastema.

Ea nu infrunta si nu injura, cându e infruntata si injurata. Umilitulu nu murmura asupr'a provedintiei Domnedieesci, ci díce: „nu voi'a mea, ci voi'a ta se fia“. Déca cineva dupa seraci'a spirituale si plangere si-a castigatu si blandeti'a, aceliu nu-i va lipsí resplat'a, pentru-cà: „eli voru mostení pamentulu“. Seau nu adeveresce esperinti'a, cà blandulu, care a invetiatu a se domní pre sine, si pre altii i domnesce? cerbicí'a escita cerbicía, mani'a mania, opusetiunea produce opusetiune; inse blandulu prin moderatiunea sa, paraliseza truff'a superbului, prin liniscea sa desarmeza pre celu maniosu, si prin modesti'a sa sterge blastemulu de pre buzele furiosului. Nu superbi'a si aroganti'a castiga invingerea, ci calea de a domní lumea trece prin abnegarea de sine.

In ce intielesu díce Mantuitoriulu, cà blandii voru mostení pamentulu? Judeii nu si intipuiáu mai mare fericire, de câtu a traí linisciti in pamentulu promis, asia câtu espresiunea: „a posedé canaanulu“ a devenitu proverbiu, si insemna: *a duce una vietia fericita*. Fiendu-cà Christosu voesce se impreune legea noua cu cea vechia, asia se folosesce de acést'a espresiune spre a desemná locuinti'a celoru fericiti in ceriu, care se simboliseza prin pamentulu promisiunei.

Pentru-că dupa s. Jeronimu, nici Judea, nici altu tîenutu nu pote ff acelu pamentu, fora numai acel'a, care-lu doresce profetulu in ps. 26, 13: „credu a vedé bunatatile Domnului in pamentulu celoru vii“.

(Va urmá).

Recerintiele unui candidatu de s. Teologia.

(dupa Dr. Joana Schvetz).

Se afla si in dilele nostre, cá totu de a un'a de cându e lumea, omeni de aceia, cari se aplica ori la un'a ori la alt'a cariera, fora se considere mai antáiu cu tota atentiunea si diligentia insemnetatea aceleia, — cá ore ce calitati se receru din partea respectivului candidatu, si cá ore intru densulu afla-se tóte acelea. De aci apoi provinu nenumerate rele ce bantue omenimea; pentru-cá imbraciosiandu cineva statulu spre care nu are vocatiune, nu se va nesuf nice o data se petrunde in spiritulu aceleia, si de aci neci nu-si va poté implení detorintiele asia pre cumu s'ar' recere, ceea ce e atátu in detrimentulu seu cátu si alu altora. Asia unii imbraciosiéza carier'a juridica nu cá dóra ar' posedé bunulu simtiu alu dreptatei, ci pentru-cá e vediuta, — altii se aplica la medicina, nu pentru-cá le ar' jacé la anima salvarea celoru atacati de morburi, ci cugetandu cá asia mai usioru s'ar' poté inavutí, — altii la teología, nu din zelulu acel'a curatu apostolicu de a aretá omenimei calea cea adeverata, ce duce la propria fericire, ci pentru a duce o vietia mai comoda. Si apoi cumcá toti unii cá acestia voru fi conducatori orbi la orbi, cine se mai pote indof? — si apoi deca orbulu va conduce pre orbu ambii voru cadé in gropa, dice Mantuitoriu.

Éca dara caus'a, pentru care mi-am propusu se aretu pre scurtu cari suntu recerintiele unui candidatu la s. Teologia, cá atátu celu ce si-a alesu incaute acestu statu sublimu, dara greu, se se téma, cátu si cá celu ce voiesce alu imbraciosiá de aci in ainte, se iée lucrulu in cea mai scriosa consideratiune, si se se esaminéze cu tota stricteti'a, deca e chiamatu ori nu, pentru cá nu in urma se se arunce de voia buna in prapastia, si cu sine pre altii ó multfime.

1. In ainte de tóte candidatulul la teología trebue se posieda ingeniu aptu spre scientia, se nu fia coruptu prin prejudecie, afecte ori speculatiuni sofisticce, ci se fia poleitu prin exercitiulu si studiulu litereloru umanióre si filosofia; afora de ace'a se fia dotatu cu judecata sanetósá, pentru-cá se pota apretiá pondulu seau valórea argumenteloru, si pentru-cá se scia face o aplicare justa a doctrinei; — mai incolo se aiba memoria cátu de ampla si fidela, cá asiá se pota tiené in mente celu pucinu cele mai necesarie adeveruri; — intru asemenea se recere si abilitate pentru de a-si comunicá cunoscentiele cu altii. Celu ce nu posiede atari donuri e chiamatu la altu statu, ér' nu la magisteriu ecclesiasticu.

2. Se iubesca lucrulu si se fuga de otiu. Cátu se opune lenea eruditiei a aretá mai pre largu e superfluu, de ore ce se scie, cá dens'a ne face se invetiamu pucinu, ér' cele mai grele lucruri se le luamu numai pre

usioru, seau se le lasamu cu totulu la o parte, si asia nu ne potemu castigá de câtu o cunoscintia confusa a lucrurilor. Senec'a dîce: „*Generosos animos labor nutrit, laborem si recuses, parum esse potes. Non est viri timere sudorem*“¹⁾.

3. Pre langa cele aci dîse e neaperatu de lipsa in candidatulu la teología si amorea de adeveru; — si inca ace'a se fia constanta si sincera. Pentru-cà numai acel'a pôte aflá adeverulu, care-lu cerca cu anima sincera si forte; — si apoi, deca nevointia spre adeveru se numera intre primele si cele mai de frunte detorintie a ori carui omu, cu atâtu mai multu nu pôte se lipsésca la celu ce va se fia magistrulu si ducele veritateri. Cu nevointi'a spre veritate inse trebue se sté in cea mai strinsa legatura studiulu virtutei seau a religiunei generali. Pentru-cà indesiertu ne nesuimu spre scientia cu ingeniulu si laborea, deca nu ne ferimu anim'a de vitiu si afectele prave, implendu-o cu amorea de D.dieu si virtute, càci pasiunile neordonate si vitiele abatu atentiunea, tempescu agerimea judecatei si corumpu cugetele, judecatile si ratiocinarile nostre, si dupa cumu marturisesce esperienti'a nascu o multime de erori. S. Augustinu dîce: *Errat quisquis putat, veritatem se posse agnoscere, cum adhuc nequiter vivat, — in malevolam animam non introibit sapientia*²⁾. De agone Christi c. 13 (n. 14 opp. T. 6. c. 252). — Intru asia conexiune stáu studiulu virtutei si alu scientiei, in câtu fora scientia de multe ori nu se dà virtute adeverata, precumu fora virtute nu pote se fia nece umbra de doctrina adeverata, er' doctrin'a in sa-si, asia precumu se poftesce intr'unu teologu, firma si sanetosa, fora indoiela nu se pote posedé. S. Cyrilu dîce: *Quod si (mens humana) ab aliquo affectu crassior facta fuerit, non iam ipsam divinum pulchritudinem perspiciet, sed quodam modo terrenis rebus incubabit, non secus ac aviculae madaefactae, quominus in altum volent, impediuntur*³⁾. (Dial. de Trin. Dial. I. Opp. T. 5. P. 1. p. 386). Deunde bine ne admoniéza S. Gregoriu Nazianzenu: *Per vitae probitatem ascende: per purgationem eum, qui purus est, adipiscere. Vis Theologus fieri ac divinitate dignus? serva mandata; per Dei praecepta incede* (actio enim gradus est ad contemplationem)⁴⁾. Orat. 29 opp. T. 435 c. c.

4. Candidatulu de teología trebue mai incolo se-si iubesca magistrii nu mai pucinu cá studieile, se-i considere cá pre nesce parinti nu corporali ci spirituali. Acésta amore precumu forte bine observa Quintilianu ajuta tare

¹⁾ Sufletele generose le nutresce lucrulu, pucinu poti numai se ffi, deca fugi de lucru. Nu se cuvine barbatului a se teme de sudore.

²⁾ Gresiesce ori si cine cugeta, cà pote cunosce adeverulu, pana candu inca traiesce nu precum se cuvine. Intieleptiunea nu va intrá in inim'a rea.

³⁾ Deca mintea omenésca s'a facutu mai crassa prin ver unu affectu, nu ve vede insasi frumseti'a ddiésca, ci oresicumva va jacé pre lucrurile pamentesci, si se impiedeca in sborulu seu in susu cá si paserile ude.

⁴⁾ Sute prin probitatea vietiei, prin curatania castiga pre acel'a carc este curatu; voiesci se ffi teologu si demnu de Ddieu, observa mandatele si ambla in preceptele lui Ddieu. (Lucrarea este una trépta spre contemplatiune).

multu studiarea, pentru că atunci discipululu asculta pre magistrulu seu cu placere, crede dîseloru lui, si doresce se se faca asemenea lui.

5. Se nu aiba altu scopu de cătu promovarea s'a si a deapropelui provenita din cea mai mare reverintia si caritate catra D.dieu. Se nu fia asia dara condusu nece de castigulu marsiavu, nece de gloria desierta, si nece numai de zelulu spre scientia, si cu atātu mai vertosu se nu studiéze pentru scola, ci pentru vietia. In respectulu acest'a tare frumosu serie santulu Bernardu, care dice: „*Juid ergo dicit (Apostolus) modum sciendi? quid? nisi ut scias, quo ordine, quo studio, quo fine, quaeque nosse oporteat. Quo ordine, ut id prius, quod maturius ad salutem; Quo studio, ut id ardentius, quod vehementius ad amorem; quo fine, ut non ad inanem gloriam aut curiositatem aut aliquid simile, sed tantum ad aedificationem tuam vel proximi. Sunt namque, qui scire volunt eo fine tantum, ut scient? et turpis curiositas est. Et sunt item, qui scire volunt, ut scientur ipsi: et turpis vanitas est. Et sunt item, qui scire volunt, ut scientiam suam vendant, et turpis quaestus est. Sed sunt quoque, qui scire volunt ut aedificent: et charitas est. Et item, qui scire volunt, ut aedificentur: et prudentia est. Horum omnium soli ultimi duo non inveniuntur in abusione scientiae, quique qui ad hoc volunt intelligere, ut benefaciant.* (In Cant serm. 36 n. 2. 4. opp. c. 1404 V.)¹⁾.

6. Se se ocupe cu ardore si constantia de scientiele sacre. Pentru-că nece odata nu pôte sperá se ajunga la doctrin'a cea adeverata si solida acela care se apuca de studiulu teologicu cu recela si oscilandu, cá si cum ar' lucrá cu totul altu ceva si ar' fi ocupatu cu alte grigi, si nu ar' fi cumpenitu destulu de bine cu spiritulu si cugetulu marimea lucrului la care aspira, au cá si care tóte le fusieresce numai, deca a gustatu o disciplina incātu-va se grabesce la alta, parasindu-o si acést'a in curendu. Deci in ainte de tote trebue se-si intiparésca in anima candidatulu la teologia: cumcă scienti'a religiunei pentru unu clericu e forte necesaria, si precum prin misteriu lu sacru, la care tende a se dedicá, intrece cu multu pre altii, asia e de lipsa se-i intreca si cu doctrin'a si sapientia ceresca, si cumcă deca va fi destituitu

¹⁾ Ce numesce dara Apostolulu modulu scientiei? Ce? deca nu cumva se scii, in ce ordine, cu ce silintia, spre ce scopu si ce trebue se cunosci! In ce ordine? Cá se scii mai antáiu ace'a, ce este mai coptu spre mantuire. Cu ce silintia? Cá ace'a se scii mai cu ardore, ce este mai veementu spre iubire. Spre ce scopu? cá se nu scii spre marire desierta, seau spre curiositate seau spre altu acopu asemene, ci numai spre edificarea ta si a deapropelui. Suntu de aceia, cari nu vreu se scia, decātu numai spre scopulu acel'a cá se scia. Acest'a este una curiositate urita. Suntu de aceia, cari voiescu se scia numai pentru ace'a, cá se-i scia omenii. Acést'a este vanitate urita. Suntu de aceia, cari voiescu se scia pentrucă scienti'a loru se si o venda. Acest'a este unu castigu uritu. Suntu de aceia, cari voiescu se scia, pentru cá se pota edifica pre altii. Acést'a este caritate. Si éراسi suntu de aceia, cari voiescu se scia, pentrucă se se edifice pre sine insusi. Acést'a este prudentia. Dintre toti acestia numai celi doi din urma nu abuzeza cu scienti'a, pentru-că pentru ace'a numai voiescu se intielega, cá se faca bine.

de acést'a, la densulu se referescu cuventele Dlui Christosu „*era deca va conduce orbu pre orbu ambii voru cadé in groapa*“. (Mat. 15. 14). Cu tote aceste ardórea studiului asia se o moderéze, cá se nu strice nece vietiei nece sanetatei corporali.

7. La prelectiuni se mcrga totu de a un'a preparatu, cá se scia la ce se fia mai cu mare atentiune, si ce se insemne spre a-si imprimá in memoria. Prelectiunile se le asculte cu atentiune si aviditate de a le invetiá, pentru-cá liter'a morta nece odata nu pote compensá defectulu vocei viue, afora de ace'a magistrulu espune lucrulu mai planu, si cele mai grele se nevoiesce a le ilustrá.

Se cetésca autori nu multi, ci pre celi mai buni. Er' despre cele audíte si cetite se meditéze adescori; cerce parte, care e adeveratulu intielesu a fia-carei veritáti, parte fundamentulu pre care se radiema, si cá ce legatura are cu alte adeveruri, si apoi tote astea se le imprime in memoria. Fora o atare meditatiune nece nu potemu intielege cele audíte si cetite, si cu multu mai pucinu folosu le potemu trage. Se nu neglega nece dés'a repetíre a acelu invetiate, de ore-ce acést'a ajuta forte multu atátu perspicuitatea cátu si finitatea cunoscintieloru.

8. Aduca-si tironele amente, cá tota ostenel'a i va fí desierta, deca nu-si va luá de duce pre D.dieu. Cà-ci nece pamentulu celu fertile si cultivatu cu multa labóre inca nu va aduce nece unu fructu a doctrinei ceresci, deca nu va fí stropitu cu roua ceresca. Asiá-dara cu laborea trebue se se impreune rogatiunea. „Deca careva dintre voi are lipsa de sapientia, céra dela D.dieu, care dà toturoru din abundantia“ (Jac. I, 5). Prin aceste cá si ajutoru de aripi se va inaltá la cunoscerea adeverureloru ceresci.

9. In urma dupa ce a finitu cursulu teologicu se nu cugete cumcá ar' fí finitu si studiulu teologiei. Pentru-cá in seminarie si academii nu se depinesce scienti'a, ci numai se preparéza, i se planta semburele, er' anim'a se escita spre studiu si se instruéza.

Iclod'a la 1 Apriliu st. n. 1883.

L. Luc'a
preotu.

Reflesiuni si contrareflesiuni.

(Continuare din Nr. 8.)

4. *Rssimulu D. dice: In Nr. 1 pg. 13 se lauda si se recomanda si basericeii cá practica procedur'a legislativa a Angliei carea „nu introduce in codicele seu nice una data una lege noua, decátu numai dupa ce ace'a de multu o a practicatú poporulu elu de sine“ pentrucá precum se adauge la pg. 15 sírulu 18 „numai un'a doresce ori ce fii credintiosu alu basericeii, si acést'a un'a este originalitate si nu imitatiune orba nedemna de una baserica cu unu trecutu atátu de gloriosu . . . ; imitatiunea orba este nu numai unu ce ridiculu, ci si unu ce gretiosu, dela care ne intorcemu ochii cu dispretiu“.* — De aci ar' urmá despre una parte, cá norm'a fundamentala a agendelu nu e moralulu evangelicu intimatu

poporului prin pastorii bisericeii, ci — capritiulu poporului devenitu „datina inveterata“, era de alta parte pote vedé ori si cine, unde au ajunsu cu originalitatea loru si autorii censurati aici“.

In ainte de ce amu respunde la acést'a, rogamu mai antâiu pre ori ce cetitoriu se binevoiesca a admirá in pucinele cuvente proprii ale Rssimului D. incependu dela: „De aci ar' urmá“, unu modelu de stilisare romanésca si de chinuire a limbei. Mai antâiu spune Rssimulu D. cá ce ar' urmá de una parte din assertiunile foiei, si cându cetitoriulu ar' asteptá se veda, cá ce ar' urmá de alta parte, atunci se trezesce, cá Rssimulu D. trece fora de nice una legatura logica la ace'a, cá ce pote vedé ori si cine cu privire la originalitatea auctoriloru censurati de densulu. Facundu acést'a cetitorii voru vedé numai decátu, cá tota critisarea Rssimului D. si are caus'a in ace'a, cá scriendu confusu si cetesce confusu ce au scrisu altii, si apoi confusiunea sa o imputa autoriului. Cetitorii voru aflá una asemenare nespusu de mare intre modulu cum Rssimulu D. scrie cugetele sale si intre modulu cum cetesce cugetele altor'a, si prin acést'a ne voru usiorá in cátuva sarcin'a nostra.

Se vedemu acum ce díce Rssimulu D. in punctulu acest'a! Rssimulu D. sustiene, cá foi'a nostra in articolulu citatu lauda si recomenda si bisericeii procedur'a legislativa a Angliei, si acést'a pentrucá ori ce fiu alu bisericeii doresce numai originalitate. Trebuie cá Rssimulu D. este tare deprinsu in sarituri ginnastice, cá numai asia ne potemu esplicá una saritura asia de curiosa in cetirea unui articulu cum este acést'a. Numai cátu lu asigurámu pre Rssimulu D. cá deca cineva in ginnastica va face sarituri corporali asia fora tréba cá ast'a, atunci de buna sema va fi in periculu de asi rupe grumazulu. Cá ce se díce in Foia in articolulu memoratu? Doue suntu ideile articolului intregu. Antâiu se areta cá bisericea nostra greco catolica nu s'a constituitu in câteva díle cá altele, ci in tempu de mai doi seculi, si nu s'a grabitu cu codificarea de legi noue si necunoscute, ci a codificatu numai legi vechi de multu practisate, si prin acést'a ea a urmatu calea cea mai practica recunoscuta de toti jurisconsultii, anume calca Angliei. Acést'a cu privire la trecutu. A dou'a se díce in articulu, cá deca este vorba cá in venitoriu se se implinésca unele dorintie ale clerului si ale poporului, atunci acést'a se nu se intemple prin imitatiunea unoru bisericeii diverse in credintia si in trecutu de a nostra, ci in unu modu originalu, va se díca conformu eticeii crestine, dreptului divinu si desvoltarei nostre de pana acum. Acést'a cu privire la venitoriu. Nimene in lume afora de Rssimulu D. nu va aflá in articolulu acest'a alte idei afora de aceste, si nime afora de dinsulu nu va aflá in ele ceva nemoralu seau necatolicu. Rssimulu D. inse de dupa datin'ai de a impreună ce e despartítu, si de a despartí ce e impreunatu, se apuca si smulge câteva cuvinte din ide'a cea de antâiu, si apoi cá cauza a loru smulge câteva cuvinte din ide'a a dou'a, si apoi díce poffimu, atari lucruri se scriu in una foia bisericeésca! Vrendu nevrendu ne vine in minte una anecdota, cându vedemu cum Rssimulu D. face ce voiesce si apoi indata afla caus'a in foia, anecdot'a ace'a despre calugarulu ce s'a insuratu, care cându l'a chiamatu episcopulu la sine si l'a intrebatu: *fiulu mieu pentru ce te ai insuratu tu fiendu calugaru?* atunci fora de a vení in perplesitate cu privire la caus'a justificatoria a insurarei i a respunsu cu cuventele Santei Scripturi din cartea facerei: *quia non est bonum esse hominem solum!*¹⁾ si cu acést'a a cugetatu cá a adusu una cauza indestulitoria si escusatoria pentru insurarea sa. Fienducá inse calugarulu luase in casatoria pre una

1) Pentrucá nu este bine se fia omulu singuru!

calugaritia fugita numita An'a, pentru ace'a érași l'a întrebatu Episcopulu, *că pentru ce ai luat tu fiulu meu chiaru pre An'a calugariti'a?* atunci calugarulu fienducă lu chiamă Samoila a respunsu cu cuventele Santei Scripturi din cartea imperatorilor: *quia Samuel diligebat Anam!*¹⁾ Si cu acést'a a cugetatu că a adusu cauza indestulitoria pentrucă a luat in casatoria pre calugariti'a An'a. Ce e dreptu Rssimulu D. nice nu s'a insuratu, nice n'a luat pre An'a, inse pentru ace'a chiaru asia scie află in Foia caus'a la ori si ce absurditate, că si calugarulu Samoila in S. Scriptura.

Apoi afora de Rssimulu D. toti cei ce traiescu in baserie'a romana unita si mai cetescu câte ceva asupra ei au vediatu numai decătă, că ce voiesce articolulu censuratu de Rssimu DSa. Toti acestia au observatu, că articolulu este indreptatu cu blandetia si iubire crestinesca in contr'a acelor'a, cari de una parte voiescu se faca tabula rasa cu tota desvoltarca basericeii gr. catolice, si se-i incarce dupa capu una constitutiune facuta in câteva zile de ceva adunare basericesca, éra de alta parte atât'a sunt de marginiti, câtu nefiendu in stare a produce ceva nou voiescu se imiteze orbesce nescé baserici de alta credintia fora de nice nu trecutu de ceva momentu. Deca Rssimulu D. nu cunosce carentulu acest'a, că si unulu ce ar' traí in Iaponi'a scau in Cub'a, atunci diu Foi'a nu e de vina, si atunci si alte multe lucruri din Foia nu le va intelege²⁾. In urm'a acestor'a cutezamu a dice Rssimului D. cu *Wernerulu Lordului Byronu*: in ainte de ce m'ai condanná, invetia mai antâiu a me cunosce si a me intelege!

In urma Rssimulu D. dice, că din cele citate de densulu din Fóia ar' urmá, că norm'a agendelor basericeii nu este moralulu evangelicu ci tendinti'a de a produce totu de a un'a ceva originalu introdusu mai antâiu prin datina. Abstragându dela ace'a, că de acólă cá una lege este originala si introdusa mai antâiu prin datina nu urméza, că se fia si in contr'a moralului evangelicu, assertiunea acést'a a Rssimului D. nu ni o potemu esplicá altu cum, decátu asia, că Rssimulu D. cetindu inceputulu articolului a adormitu fiendu pote tempu ploiosu si nu a potutu cetí articolulu pana in capetu. Deca Rssimului D. nu-i éráu ingreunati ochii de somnu, scau deca Foi'a ar' fi fostu asia de norocosa, câtu se nu fia fostu tempu ploiosu atunci cându o a cetitu Rssimulu D. atunci la capetulu articolului ar' fi aflatu si explicarea cuventului originalu. Acoló pg. 15 sfru 6 din diosu se dfee: originalu va se dfea, conformu eticeii crestine (scau moralului evangelicu,) dreptului divinu etc. — Spunene acum Rssime ce deosebire este între ce'a ce ai dîsu Rssimu DTa si între ce'a ce amu dîsu noi? Rssimu DTa ai dîsu, că norm'a agendelor basericeii trebuie se fia moralulu evangelicu. Noi dfeemu că baserie'a in implinirea dorintieloru

¹⁾ Pentrucă Samoila iubea pre An'a!

²⁾ Relativu la resuscitarea unei constitutiuni pentru baserie'a nostra Rssimulu D. se vede că nu cunosce nice memorandulu de trista memoria dela Gherl'a, care a sustienutu la pg. 7. că inea in ainte de reformatiune baserie'a romanésca din Ardealu érá baseriea constitutionala si inafiorică de minune pre delulu Feleacului si pre valea Stremtiului unde éráu totu episcopii constitutionale. Noi scimu că in ainte de acést'a cu câteva ani academi'a pentru scientiele juridice si morali din Parisu a pusu unu premiu pentru celu ce va aretá urmele cele mai vechi ale vietiei constitutionali din Europ'a. De atunci scimu că unii istorici sustienu a fi aflatu urmele cele mai vechi de vietia constitutionala in regatulu Leonu din Spani'a, altii in republic'a Venetiana, altii in Ungari'a. Rssimulu D. se recomende compunetoriului memorandului Gherlanu, că se concurga si densulu la premiulu acest'a cu rezultatele scrutariloru sale istorice, dupa cari elu a aflatu nu numai urme, ci chiaru vietia constitutionala in tota parad'a si parlamente basericesci prin Feleacu si prin Stremtiu in baserie'a romanésca din Ardealu din ainte de unire inea in tempurile vechi din ainte de reformatiune, si credemu că densulu va castigá premiulu.

clerului si a poporului, care inea este una agenda a bisericeii, trebuie se aiba de norma moralulu evangelicu. Absolutu nice una deosebire alta nu este, de câtu că noi am disu bine romanescce si Rssimu DTa reu, si folosulu este că Rssmu DTa ti ai stricatu cernel'a si harti'a, era noue ni ai rapitu tempulu, ce lu poteâmu intrebuinti'a spre alte scopuri mai bune.

De alta data alte reflexiuni si contrareflexiuni.

Louis Veillot.

In lun'a espirata alui Apriliu a moritu in Parisu *Louis Veillot* primulu publicistu catolicu in Franci'a. Elu s'a nascutu la 1813 in Boynes. Fiendu din parinti miseri nu a potutu capetâ decâtu una educatiune tare primitiva, care a statu in absolvarea classelor elementare. Pre langa tote aceste inse prin studiu privatu si a potutu castigâ atât'a cultura scientifica, câtu mai târdîu a devenitu unulu din primii scrietori ai Franciei moderne. In tineretie professâ principie tare radicali atâtu in privinti'a politica, câtu si religiosa. Una caletoria la Rom'a inse unde vedîu tote reminiscintiele crestine aloru 18 seculi lu schimbâ cu totulu, si *Veillot* se întorse indaraptu că unu nou fiu fidelu alu bisericeii, pre care a aperato pana la morte, si careia dupa ace'a i a dedicatu tote talentele si poterile sale cele mari spirituali. Elu fundâ foi'a catolica „L' Univers“ care pana astâdi este cea mai mare si mai latita foia catolica in Franci'a. *Veillot* a fostu unu caracteru energicu, unu scrietoriu plinu de spiritu, si unu publicistu espertu, éra că polemicu nu-lu intreceâ nimene in Europ'a, asia câtu satir'a lui cea ardiectoria erâ temuta de toti. Este dreptu că se intemplâ câte odata de erâ cam escentricu in principiele sale, inse pre langa tote aceste si atunci aretâ una atare potere de convictiune interna, câtu si inimicii lu pretiucâu. Tare de laudatu este alipirea lui cea mare catra S. Scaunu Apostolicu, pentru care s'a luptatu elu pana la morte. *Veillot* a scrisu mai multe opuri neperitorie de valoare classica. Intre aceste mai insemnate suntu: „*Parfums de Rome*“ si „*Odeurs de Rome*“ in cari cu multa desteritate si potere descrie sentiurile cele pii ce le destepta Rom'a in inim'a unui credintiosu. Mai departe a scrisu „*Victi'a lui Isusu*“ in contr'a lui *Renan* si „*Mélanges*“ seau scrieri de cuprinsu diversu in 18 tomuri. Afora de ace'a a mai scrisu si unu numeru mare de romane si novele in spiritu catolicu. La immormentarea lui au luat parte tote notabilitatile catolice din Parisu si unu numeru mare de representanti ai jurnalisticcei francece mai de tote colorile. In anii cei din urma fiendu atinsu de apoplepsia a parasitu cu totulu tota activitatea literaria pregatinduse spre or'a cea mare a mortei. Sant'a bisericea in Franci'a a pierdutu in elu unu fiu credintiosu si unu aperatoriu puternicu alu ei in aceste tempuri grele.

Agoni'a Patriarcului Constantinopolitanu.

Este unu lucru firescu, că ori ce institutiune omenésca numai pana atunci pote se se sustiena, pana cându si pastréza spiritulu acel'a, ce o a produsu.

Indata ce spiritulu acel'a dispore, seau si pierde tota insemnatatea si poterea, ce o a avutu la inceputu, numai de câtu si institutiunea creata de elu se vescediesce cá frundi'a, si in urma cade diosu pentru totu de a un'a. Adeverulu legei acesteia istorice se comprobéza in dilele nostre in modulu celu mai evidentu in sortea cea trista inse meritata a Patriarcului Constantinopolitanu. Tote basericile natiuniloru, ce au fostu óre canduva supuse Patriarhului Constantinopolitanu s'au subdusu pre rendu de sub jurisdictiunea lui, si astádi a remasu singuru cá unu pastoriu ce si a pierdutu turm'a.

In faci'a unei atari intemplari de mare insemnatate, ce se petrece in aintea noastra, pre dreptulu se intréba omulu, care pote se fia caus'a ei? Unu sufletu credintiosu va respunde numai de câtu, cumcá caus'a generala a decadintiei Patriarchiei Constantinopolitane este, cá ea e una institutiune omenésca, si cá atare trebue se-si aiba capetulu seu, cá si totu ce e omenescu. Patriarcului Constantinopolitanu nu i s'a disu de catra fundatoriulu santei bisericii: „*pre acést'a pietra voui zidi biseric'a mea si portile iadului nu o voru invinge*“, precum s'a disu Capului santei bisericii catolice in person'a santului Petru. Patriarchi'a Constantinopolitana este una institutiune omenésca, si cá atare trebue se piera, precându Primatulu Romei este institutiune ddiéesca, si cá atare va esiste si atunci, cându Patriarchi'a Constantinopolitana nu se va amintí de câtu numai prin opurile de archeologi'a crestina, cu unu cuventu elu va existe pana va existe si biserica.

Caus'a speciala inse a apunerei Patriarcatulu Constantinopolitanu este de a se cercá in insasi istori'a nascerei si desvoltarei lui. Emulatiunea cea mare a Constantinopolului pre terenulu politicu si civilu cu Rom'a a facutu pre Patriarculu Constantinopolitanu, cá uitandusi de supunerea canonica, cu care in urm'a disusetiuniloru ddiéesci este datoriu Capulu Santei bisericii, care este Pontificele Romei, se ceree a se redicá si elu pre terenulu basericescu preste Rom'a. Acést'a inse nu o poteá face pana atunci, pana cându se aflá in un'a si aceasi biserica cu Rom'a. Din caus'a acést'a pentru a satisface pretensiuniloru sale de domnire si antaiatate a mai preferitu a se rumpe cu totulu de S. biserica, numai cá se pota fi si elu capu de sine statatoriu si nesupusu capulu celui pusu de Ddiu din Rom'a. Inse tota emulatiunea politica a Constantinopolului cu Rom'a a avutu unu caracteru nationalu. Ea erá una emulatiune a Greciloru cu Romanii. In emulatiunea acést'a politica au esitu invingutori Grecii, precum se scie, si precum se vede de acoló, cá in seculii mai târdii Constantinopolulu a devenitu una cetate curatu grecésca, éra tronulu imperatescu a fostu ocupatu esclusivu de Greci, si poporele din resaritu, ce óre cându eráu supuse Romaniloru, au devenitu supuse Greciloru. De sine se întielege, cá caracterulu acest'a nationalu grecescu alu Constantinopolului si-lu au insusita si Patriarculu. Precum pre terenulu politicu Constantinopolulu voieá se donnésca cá una a dou'a Roma grecésca preste totu resaritul, chiaru asia si Patriarculu Constantinopolitanu pre terenulu

basericescu voieá cá una a dou'a Roma a estinde domni'a grecésca preste tote basericile resaritului. Si in adeveru, cá Patriarcului i a si succésu a domni' preste baseric'a resaritului tempu indelungatu, si a imprimá toturorú basericiloru poporeloru supuse siesi spiritulu celu grecescu cu tote defectele lui. Care a fostu dara spiritulu, ce a datu nascere Patriarhieii Constantinopolitane si sub a carui scutu s'a desvoltatu? Nemicu alt'a decâtu tendinti'a de a propagá si de a intari *domni'a grecésca* pre terenulu basericescu la tote poporele resaritului si nice decâtu tendinti'a promovarei binelui basericeii universali. Pana la una atare inaltine de simtieminte si tendintie nu s'a redicatu Patriarculu Constantinopolitanu nice odata. Si trebue se marturisimu, cá Patriarchi'a Constantinopolitana si a si pastratu spiritulu acest'a cu tota scrupulositatea, si s'a si incercatu totu de a un'a pre tote cáille si cu tote midlocele iertate si neiertate a si realisá tendinti'a acést'a cátu se pote mai perfectu. Din caus'a acést'a tota politic'a basericésca a Patriarcului Constantinopolitanu in decursu de mai multi seculi n'a fostu condusa nice odata de interesele basericesci, ci eschisivu numai de interesele nationali grecesci. Si in acést'a se vede deosebireá cea mare intre Pontificele Romei si intre Patriarculu Constantinopolitanu. Pre tronulu Patriarhieii Constantinopolitane nu a siediutu nice candu nice baremu una singura data ver unu barbatu de alta nationalitate afora de cea grecésca. Acésta din simplulu motivu cá Patriarcatulu Constantinopolitanu a fostu una institutiune nationala grecésca si creata pentru a servi intereselorú nationali grecesci. Din contra pre Santulu Scaunu Pontificalu alu Romei au siediutu barbati din mai tote natiunile catolice ale Europei, Italiani, Francesi, Spanioli, Germani, Anglesi, Olandesi s. a. Acést'a pentrucá Primatulul Romei este una institutiune curatu basericésca creata de Ddiu nu pentru interesele unei singure natiuni, ci pentru binele basericescu alu toturorú poporeloru. Mai departe Patriarculu Constantinopolitanu nu a venitu nice odata in conflictu cu Grecii sei, pentrucá interesele lorú eráu identice. Din contra Pontificele Romei a devenitu adeseori in conflictu cu Itali'a, cându Italianii voieáu se identifice interesele lorú cu ale S. Scaunu alu Romei, si se-lu degradeze la rolulu de a servi de unu midlocu alu politiceii italiene. Astu-feliu Patriarculu Constantinopolitanu a fostu totu de a un'a capulu politiceii nationali grecesci, a caruia chiamare erá de a latí totu mai tare Elenismulu pre la tote poporele resaritene, si nu este in stare a ni aretá una singura pagina in tota istori'a lui, cându ar' fi abdisu ver odata de chiamarea acést'a, si ar' fi voitu a fi capu basericescu si nu nationalu politicu grecescu. Baseric'a erá numai nasc'a, sub care stáu ascunse interesele grecesci. Si mirare! Astádi insusi celi de una credintia cu elu i facu imputári pentru politic'a acést'a. Noi avemu in aintea nostra mai multe foi basericesci asia numite ortodoxe. Si tote aceste fora deosebire imputa Patriarcului, cá elu a fostu totu de a un'a unu midlocu alu politiceii nationali grecesci, si a uitatu cu totulú interesele adeverate basericesci. Nu scimu, ore acestia nu

precepu seau nu vréu se precépa, cà Patriarculu Constantinopolitanu nice n'a potutu fi altu ceva de câtu midilocu politicu nationalu grecescu, fiinducà spre scopulu acest'a s'a nascutu, si spre scopulu acest'a s'a desvoltatu, si prin urmare scopulu acestuia a trebuitu se i remana fidelu. A poftí altu ceva dela elu, ar' insemná a pretinde, cá se abdíca de spiritulu ce-i a datu nascere, si care este incarnatu in tota natur'a lui, a poftí cá spinele se nu produca spini ci smochine.

In urm'a acestor'a de sine se intielege, cà Patriarcatulu Constantinopolitanu a trebuitu se decada totu mai tare, indata ce la poporele din resaritu a inceputu a se desvoltá sentiementulu nationalu. Pana cându sentiementulu nationalu la poporele resaritene supuse Patriarcului n'a fostu desvoltatu, Patriarculu a facutu cu ele ce a voitu. Astádi inse stà lucrulu cu totulu almintrule. Astádi sentiementulu nationalu la poporele resaritene este chiaru asia de puternicu cá si la Greci. De sine se intielege cà simtiementulu acest'a nu pote se le lase, cá se mai servésca si mai departe intereseloru egoistice nationali grecesci ale Patriarcului. De ace'a pre rendu si au luatutote remasu bunu dela Patriarculu, si astádi a remasu numai singuru. Spiritulu ce a datu nascere Patriarchiei Constantinopolitane a datu astádi in sentiementulu nationalu alu poporeloru resaritene de una resistintia asia de mare, câtu a fostu totalu invinsu, si prin urmare ne mai avendu astádi nice una ratiune de a mai esiste, va trebui se si apuna pentru totu de a un'a, si putere omenésca pre lume mai multu nu-lu va mai redicá. Foile asia numite ortodoxe de una parte se bucura, cà s'au mantuitu de Patriarculu, de alta parte inse inconscie marturisindu cà baseric'a nu pote se fia fora capu, se mangaia cu sperarea, cà Patriarculu in venitoriu va abdíce cu totulu de politic'a grecésca, si va fi pentru baseric'a loru unu „centru moralu“, ce'a ce insemnéza conductoriu, seau unu „capu spiritualu“ va se dica una specie de Papa asia numitu ortodoxu.

Doue lucruri inse uita omenii acestia. Antái uita cu totulu, cà deca poporele resaritului voru mai concede in venitoriu numai ceva putere câtu de mica Patriarcului preste basericile loru, atunci de siguru, cà elu éراسi va veni la traditiunile lui de sute de ani, de a folosí puterea ace'a ori si câtu de mica numai si numai in favorulu intereseloru grecesci, si numai de dragulu poporeloru Patriarculu nu va abdíce de traditiunile si de spiritulu, in care a tráitu pana acum. Adeverulu asertiunei acesteia ni-lu demustra istori'a, care ni areta evidentu, cà de câte ori s'a facutu incercare de a altuí in una institutiune unu spiritu opusu celui traditionalu, si care i a datu nascere, totu de a un'a mai iute seau mai târdíu éراسi s'a reintorsu la spiritulu primitivu. Patriarculu Constantinopolitanu a fostu totu de a un'a numai si numai capu grecescu. Deca cineva va vré se faca din elu „capu spiritualu“ bisericescu, atunci de siguru mai iute seau mai târdíu va aruncá diosu atributul „spiritualu“, care este in contr'a naturei lui, si-si va luá éراسi atributul „grecescu“,

care este conformu naturei lui, cã adagiulu latinu dîce: *natura non potest expelli furca, si autem expellitur, tamen redit.*

A dou'a toti celi ce voiescu se facea din Patriarculu Constantinopolitanu unu „capu spiritualu“ si uita, cã deca baseric'a, precum insusi eli marturisescu are lipsa neincungiurata de unu „capu spiritualu“, atunci Mantuitorinlu nostru Isusu Christosu pastoriulu celu bunu, care asia de bine s'a ingrigitu de baseric'a sa, de siguru nu o a lasatu neprovediuta cu unu atare capu atãtu de necesariu, si nu va fî concesu, cã baseric'a 18 sute de ani se traiêsca fora capu, si numai astãdi se cerce asi face ea insasi din unu capu grecescu unu „capu spiritualu“. Deca acestia voiescu a avé unu adeveratu „capu spiritualu“, atunci privêsca numai spre Rom'a, cetatea santa, si acoló voru aflá adeveratulu Capu pusu de Ddienu, adeveratulu Parinte alu toturoru poporeloru, acarui politica nu este decãtu marirea lui Ddienu si a bisericeii universali si mantuirea sufletelor toturoru omeniloru ¹⁾.

Din dieces'a Lugosiului.

M. O. D. Vasiliu Deciu par. gr. cat. in Scasiulu dieces'a Lugosiului ni tramite una reprezentatiune a preotimei tractului Vermesiului indreptata catra P. V. Ordinariatu de Lugosiu in caus'a pensiuinei preotiloru deficienti si a impartirii ajutoriului vidno orfanalu. Preotimea respectiva se roga in reprezentatiunea acést'a de P. V. Ordinariatu Lugosianu, cã se afle ceva modalitate, prin care s'ar poté inmultí fondulu preotiloru deficienti si a preoteseloru veduve, asia in cãtu si preotii deficienti si preotesele veduve se pota cu tempu capetá una pensiuine corespunctoria statului preotiescu. Dorinti'a acést'a a preotimei tractului Vermesiului este precum scimu toti una dorintia universalá, si atãtu Ordinariatele cãtu si clerulu provincialu a si sacrificatu, si sacrifica si va sacrifica si in venitoriu multu pentru ide'a acést'a. Este si acést'a una rana remasa bisericeii nostre inca din timpululu din ainte de S. Unire. Ranele aceste inse pre tempulu Santei Uniri eráu atãtu de multe si atãtu de mari, cãtu nu au potutu se se vindece deodata tote. Speram insc, cã zelulu cunoscutu alu Ordinariateloru nostre si sacrificieloru celoru mari ale veneratului cleru provincialu i va succede cu tempu a vindecá deplinu si ran'a acést'a, cum a vindecatu nenumerate altele credite inca din timpululu din ainte de S. Unire.

¹⁾ S'a amintitu in articolulu acést'a de asia numite foi *ortodoxe*. Cuventulu *ortodoxu* u are lipsa de ceva explicare. Elu insemnãza: *dreptu credintiosu*. Bisericeii resaritului desbina te de baseric'a Mama i place a se numí: *ortodoxa* numai pentru ace'a, cã se aiba si ea nume cum are baseric'a nostra numele *de catolica*. Numai cãtu numele acést'a este forte reu alesu si cu tare pucina originalitate. Antãiu numele trebue se si-lu ié baseric'a din simbolulu credintiei. In simbolulu credintiei inse nu dîce: *credu in una santa ortodoxa buserica*, ci dîce: *credu in una santa sobornica* (va se dica *catolica*, cã cuventulu *sobornicu* slovenescu cu cuventulu *catolicu* grecescu este sinonimu) *buserica*. Afora de ace'a numele acést'a lu porta si calvinii si luteranii intre cli, ma chiaru si una secta a Jidoviloru. In urma lumea, cealalta nu o numesce de loculul locului cu terminulu: *ortodoxu*, ci diversi scrietori intrebuintiãza diverse numiri, si asia potemu dice, cã pre langa totu patosulu, cu care intrebuintiãza numirea de *ortodoxa*, totusi pana in diu'a de astãdi este fora numire diplomatica ficsata, si in incercarea de a imitá pre baseric'a catolica cu numirea a fostu tare nenorocosa.